

Det svære lovarbejde

*Af professor Lars Bo Langsted
Juridisk Institut, Aalborg Universitet*

Hvad skal man egentlig gøre som politiker, når man bliver spurgt af en journalist: »hvad vil du gøre ved ...?«. det journalisten kan mene, politikerens bør gøre noget ved, kan f.eks. være tvangsægteskaber, knivoverfald eller virksomheders og borgernes retssikkerhed overfor det offentlige. Svarer politikerens: Det er et meget vanskeligt område, som man ikke umiddelbart kan gøre noget ved – men man vil gerne se nærmere på det, eller svarer man at spørgsmålet om retssikkerhed er uhyre komplekst, er man desværre ikke politiker ret længe. Den mikrofonholdende journalist har nemlig så straks fundet en anden politiker at stille det samme spørgsmål om det samme problem. Og så er det jo denne anden politiker, der får lejlighed til at »profilere sig« på sagen.

Den adspurgte politiker svarer derfor ofte: »Det er simpelthen for galt! Jeg vil straks tage ministeren i samråd (medmindre naturligtvis den adspurgte er ministeren selv – i så fald kan denne variant ikke anbefales). Hvis der i det konkrete tilfælde er tale om en dybdeborende journalist, vil denne imidlertid følge op med spørgsmålet: »hvad mener du, man bør gøre for at komme dette uvæsen til livs/styrke retssikkerheden for virksomhederne/...?« Og så er politikerens for alvor på den – for hvad kan der egentlig gøres, og hvad kan politikere gøre?

Det, politikere er sat i verden for, er at lovgive via Folketinget. Nogle politikere er så heldige eller dygtige at blive ministre og så har de lidt flere strenge at spille på, men dybest set er også ministeren meget ofte henvist til det ægte politikerværktøj: loven. Det kan være finansloven, det kan være aftaleloven, det kan være lov om borteblevne, det kan væreægteskabsloven, det kan være retsplejeloven eller det kan være straffeloven.

Langt de fleste love bliver uden videre overholdt og langt de fleste love regulerer på fornuftig og velgennemtænkt måde det område, der nu er deres. Men hvis virkeligheden ikke vil tilpasse sig loven, har politikere et problem – et stort et. Der er således ikke megen politisk fremtid i at sige: »det var ærgerligt, men man altid regne med, at der er nogle, der overtræder loven. Det kan vi ikke via lovgivningen forhindre, og vi kan i hvert fald ikke garantere at det ikke sker igen.« Og skulle en politiker have mod og mandshjerte nok til at sige sådan, vil en stor del af pressekorpsen kaste sig over den pågældende. Der skal således »gøres noget«.

To områder har de seneste dage på bedst hvis illustreret, hvorledes politikere forståeligt kan blive fristet til at foreslå en lov ændret, uden at der er skygge af chance for, at den foreslåede lovændring vil have nogen som helst effekt på det forhold, som man vil undgå eller bekæmpe. Formålet synes alene at være at forlene de pågældende politikere med tilsyneladende handlekraft Det ville være til at leve med, hvis ikke sådanne lovændringer ofte kan have »bivirkninger« - enten i form af at lovlydige borgere (og dem er der som bekendt flest af) forhindres i at gøre noget, de ellers gerne ville kunne, i at man påfører nogen et onde, der ikke tjener noget formål eller i, at der anvendes ressourcer ganske unødigt.

I sidste weekend blev en ung mand fuldstændigt meningsløst og dybt tragisk stukket ihjel af en eller flere gerningsmænd på Strøget i København. De formodede gerningsmænd er nu varetægtsfængslet og sigtet for manddrab, der i værste fald kan medføre fængsel indtil på livstid.

Hvad kan en politiker gøre ved det? Det er i forvejen (meget) forbudt at stikke andre mennesker med kniv, så en række politikere har foreslået, at man skulle indføre et totalforbud mod at medbringe knive (om natten/på bestemte steder/i det hele taget?). Det kunne jo være en ganske sympatisk tanke, men er antageligt helt uden effekt på det, man gerne vil undgå: At andre mennesker bliver stukket med en kniv. For det første siger man fra politiets side, at størsteparten af de knive, der anvendes ved overfald, i forvejen er ulovlige og besiddelse af sådanne derfor allerede i dag kan straffes. For det andet kan man spørge, hvorfor den straftrussel, der ligger i våbenloven, skulle have nogen effekt på personer, der kan finde på at anvende kniven enten til at true med eller til at stikke med – idet begge dele er langt alvorligere lovovertrædelser med strengere strafferammer. For det tredje er det vel rigtigt, at også knive med et knivsblad under 7 cm, der ikke kan fastlåses i udfoldet position kan være dødbringende – men det kan også glas, flasker, brosten og andet godt, som man dårligt kan forbyde i nattelivet.

Hertil kommer, at en voldsofferundersøgelse fra Justitsministeriet viste, at der i 1995 var 2,1 % af ofrene, der angav, at de var blevet stukket med en kniv i forbindelse med voldsudøvelsen, og i 2005 var tallet 2,9 %. I mellemtiden var våbenlovens forbud mod bl.a. knive blevet skærpet. I 1995 angav 0,2 %, at der var anvendt skydevåben i forbindelse med volden og i 2005 var tallet steget til 2 %. Besiddelse af skydevåben havde i hele perioden været forbudt.

Tvangsægteskaber er en skrækkelig foreteelse, som vi (også) i det danske samfund tager klart afstand fra. Hvis en person tvinges til at indgå ægteskab f.eks. under trusler om vold eller ved anvendelse af vold, er noget sådant strafbart som ulovlig tvang med fængsel i op til 2 år. Ulovlig tvang er altid strafbart uanset hvad, man vil tvinge offeret til. Nu foreslås denne bestemmelse i straffeloven ændret, således at tvangsægteskaber nævnes direkte og strafferammen for ulovlig tvang i forbindelse med sådanne forhøjes til fængsel i 4 år. Formålet med lovændringen er alene: »at afspejle samfundets stærke afstandtagen fra tvangsægteskaber«. Ganske vist har bestemmelsen (med en enkelt undtagelse, hvor der skete frifindelse) aldrig været anvendt ved tvangsægteskaber og ganske vist ændres der ikke på, at et tvangsægteskab kun er strafbart efter den pågældende bestemmelse i straffeloven, hvis der er anvendt bestemte tvangsmidler – hvorunder henvisninger til familiens ære m.v. ikke hører – men alligevel foreslås strafferammen forhøjet for lige præcis denne variant af ulovlig tvang. Man kunne ellers tro, at allerede det forhold, at der for den pågældende forbrydelse er en strafferamme på 2 års fængsel markerer samfundets klare og utvetydige afstandtagen til denne slags forbrydelser. Sådanne strafskærpselser vil desværre oftest være skruen uden ende. Hvad skal den næste politiker nemlig gøre, når der igen kommer fokus på dette område – og der »skal gøres noget« - forhøje strafferammen fra 4 til 8 år?

Forslag til lovgivning, som de to her omtalte, tjener alene det formål at være »signallovgivning« eller »symbollovgivning«. Der er normalt et grundprincip, at man ikke bør lovgive mere end højest nødvendigt – og det er et mindst lige så klart princip, at man kun skal lovgive, hvor lovgivningen tjener et adfærdsregulerende formål. Hverken strafferetten eller lovgivningen i almindelighed er velegnet til at signalere lovgivers følelser for dette eller hint.

Symbollovgivning findes imidlertid i mange varianter. Som eksempel fra lovgivningen i øvrigt kan nævnes den efterhånden ganske lange række love, hvor et tvangsindgreb af en eller anden art kan foretages af en offentlig myndighed over for en borger eller en virksomhed. Det kan være fratagelse af retten til at drive næring på grund af gæld til det offentlige eller offentlige myndigheders mulighed for at foretage ransagninger eller andre tvangsindgreb. Muligheden for sådanne indgreb kan konkret være fornuftig at have, men er sjældent populære – og slet ikke hos de personer eller virksomheder, indgrebet kan gå ud over.

Det har her længe været en yndet lovgivningsteknik, at lade tvangsindgrebet kræve »retskendelse« og det lyder jo umiddelbart særdeles betryggende. Skal der en uafhængig dommer ind over sagen inden tvangsindgrebet foretages – ja så må alt jo være godt og retssikkerheden have fået sit. Meget ofte er kravet om en retskendelse imidlertid lige så meget »symbollovgivning« som de ovenfor nævnte tilfælde. Angiver lovgiver nemlig således ikke nogen meget præcise kriterier, som dommeren skal efterprøve og godkende for at myndigheden kan foretage sit tvangsindgreb – eller er kriterierne så klare, at der reelt ikke er nogen kontrol behov – ja så kan dommeren i virkeligheden ikke gøre andet end at svinge det blå stempel.

De her nævnte eksempler har det tilfælles, at der er tale om (mulig) lovgivning uden noget reelt indhold. Sådant lovgivning hører da heldigvis på de fleste retsområder til de helt klare undtagelser – men når de optræder, er de sjældent uden bivirkninger – og der er jo ingen grund til at give medicin til en patient, hvis den eneste sandsynlige virkning af medicinen er bivirkninger.